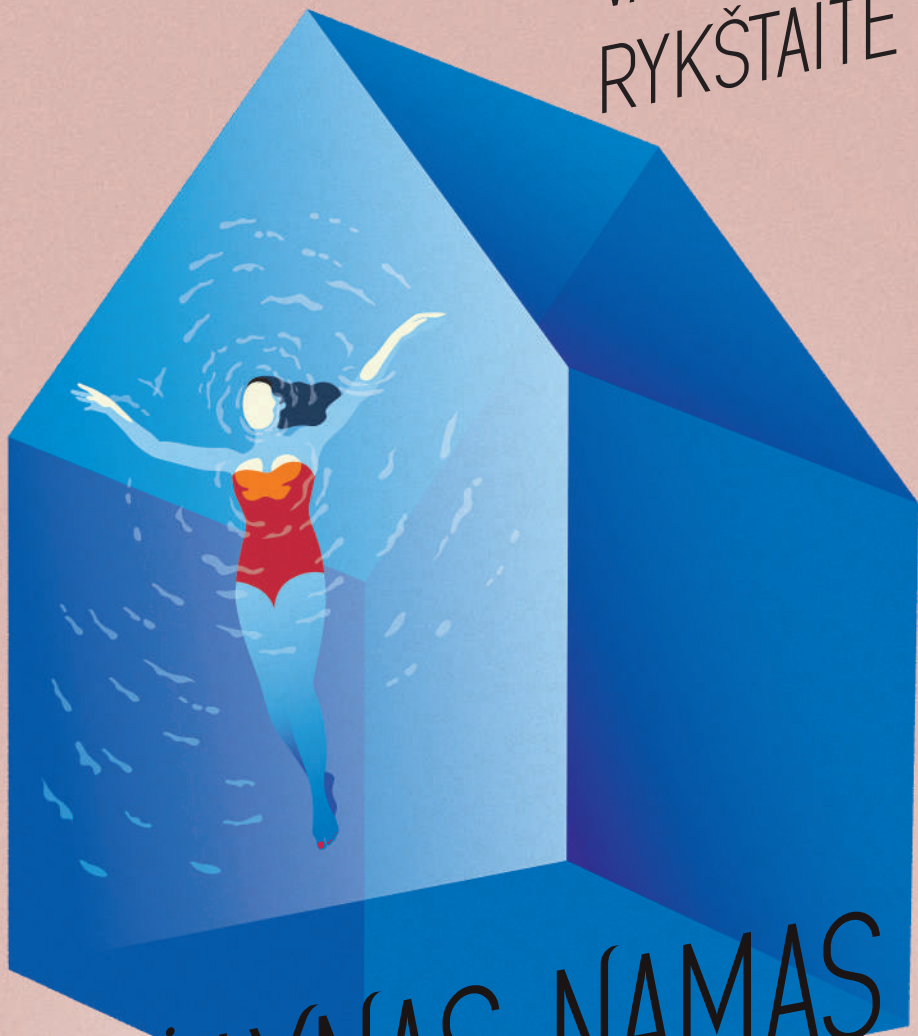

VAIVA
RYKŠTAITĖ

MĒLYNAS NAMAS
HAVAJUOSE

romanas

TYTO ALBA

VAIVA
RYKŠTAITĖ

MĒLYNAS NAMAS
HAVAJUOSE

ROMANAS

VILNIUS 2022

Projektą iš dalies finansuoja

Bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos integralios bibliotekų informacinės sistemos (LIBIS) portale ibiblioteka.lt.

Šį leidinį draudžiama atgaminti bet kokia forma ar būdu, viešai skelbti, taip pat padaryti viešai prieinamą kompiuterių tinklais (internete), išleisti ir versti, platinti jo originalą ar kopijas: parduoti, nuomoti, teikti panaudai ar kitaip perduoti nuosavybėn.

Draudžiama šį kūrinį, esantį bibliotekose, mokymo įstaigose, muziejuose arba archyvuose, mokslinių tyrimų ar asmeninių studijų tikslais atgaminti, viešai skelbti ar padaryti visiems prieinamą kompiuterių tinklais tam skirtuose terminaluose tų įstaigų patalpose.

© Vaiva Rykštaitė, 2022

© Lina Sasnauskaitė, viršelio iliustracija ir dizainas, 2022

© „Tyto alba“, 2022

ISBN 978-609-466-717-6

Norėčiau, kad šią knygą
skaitytoja(s) patirtų kaip sapną,
o ne logiškai skaitytų...

solo spektaklis
(jei mokėčiau vaidinti)
eilėraštis
(jei būčiau poetė)
Medisono grafystės tiltai,
kur
niekad nepasirodo Klintas Istvudas
ir
namų šeimininkė
suka
žiedą
aplink bevardį pirštą
prie virtuvės stalo.
Savo pirmų vestuvių žiedą
pamečiau
vandenynė
Hookenos įlankoje
Havajuose.
Bet tai nieko nereiškė

Dingo be žinios. Jaunystėje buvo graži. Visada baisiau, kai tai nutinka mažame miestelyje – tada įtarimo šešėliai krinta arčiau namų. Taip atsitiko ir šį kartą. Ant Kaptin Kuko miestelio bibliotekos skelbimų lentos kabo plakatas su nespavota moters nuotrauka. Toks pat plakatas kabo ir ant stulpo prie „Patel“ degalinės. Ir net kaimyniniame Kealakekua mieste. Visoje saloje. Niekas nežino, kas jai atsitiko.

MĒLYNAS NAMAS HAVAJUOSE

Mane pagavo namas. Mėlynas iš išorės, sujauktas iš vidaus. Kaimynai mato, kad tai pats didžiausias namas gatvėje. Įžūliausias, išsišokėlis, ne su kraštovaizdžiu susiliejančias vienaaukštis medinukas, kokiuose gyvena seni japonai ir havajiečiai. Mėlyną namą statė haolės – baltieji, arba, jei tiksliai verčiant, žmonės be sielos. Mėlyname name miegamasis ir vonia yra be sienų, nes čia viskas jau pritaikyta pasauliui, kur po vienu stogu gyvena tik viena karta. Kiek žinau, šitame name visada gyveno haolės – ankstesnieji prieš mus buvo olandų pensininkų pora. Jie turėjo iš Olandijos atsivežtus tamsaus raižyto medžio baldus ir du plastikinius skalbinių krepšius, kuriuos kraustydami pardavė mums už dešimt baksų. Dar jie turėjo dvi anūkes aštuoniasdešimt trečioje gatvėje, bet susipyko su jų tėvais – šitaip mums atiteko namas. Ir atvažiavome su savo raudonais džipais ir baltais triukšmingais vaikais, su kuriais niekam gatvėje negalima žaisti (draudžiame ne mes, bet man atrodo visai logiška bijoti žmogaus be sielos).

Namo kieme gyvena sraigės, kurias reikia nuodyti – jos nešioja mirtiną ligą. Kartais ta liga ne tokia mirtina, bet vienas draugo draugo (regis, Izaoko) draugas suvalgė sraigės pragrauztą mangą ir jam nutirpo pusė smegenų – dabar vaikšto iškištu liežuviu, visą gyvenimą jau taip liks. Kartais aš tas sraigės nuodiju, kartais pamirštu. Kai prisimenu, laistau pomidorus, Gaja klykia: „Nelaistytk manęs, nors aš raudona ir aplipusi sraigėmis!“ Ji vilki savo mėgstamiausią iš pusseserės Noros paveldėtą suknelę – raudoną su sraigėmis, ir mes su vyru dar dvi dienas šnekame, koks geras mūsų Gajos humoro jausmas.

Kaimynai iš mėlyno namo girdi lietuviškus podkastus ir rėkimą be jokio akcento. Dažniausia klykia mūsų dukros, toks jų sportas. Tada vakarais jie girdi:

– Aš penkis kartus sakiau valytis dantis ir lipt iš vonios! Bet kol neapstaugiu, tai nesuprantat! Kodėl neklausot, kai gražiai sakau? Kodėl aš turiu ant jūsų staugti? (Aš neturiu. Niekas nieko neturi).

Tik kaimynai šitų žodžių nesupranta. Norėčiau žinoti, ką jie įsivaizduoja. O gal ir nenorėčiau. Kartais jie girdi barnius – angliškus. Jie girdi trinktelinčias duris ir į naktį nuvažiuojantį automobilį. Jie girdėjo mano sąrėmius. Ir mano nervinį priepuolį. Orgazmus. Ir serialų įžanginę muziką (šiuo metu žiūrime „The Crown“).

Visai neblogai laikomės, turint omeny, kad esame žmonės be sielų.

Kad ir kiek vaikų pagimdyčiau Konos ligoninėje, kiek menstruacinių taurelių turinio išpilčiau į savo kiemo veją – čia niekada nebus mano žemė. Aš nesuprantu, ką pasakoja vienas į kitą vėjyje trindamiesi arekos lapai. Ir naktimis čiulbančios kokio (coqui) rūšies varlės (o jos tikrai čiulba, ne kvarkia) – ir tos ne iš čia. Kalbama, kad 1998 arba 2007 m. šios varlės iš Puerto Riko atkeliavo lėktuvu ant kambarinių augalų, skirtų parduoti „Walmarte“. Kaimynai jas nuodija sodos milteliais, o aš klausausi varlių čiulbėjimo, kuris man viską primena ir nieko neprimena, bet kad ir kur gyvenime išvažiuočiau – jis man primins ne mėlyną namą. Primins namus.

JUNGAS

Kartą man paskambinusi Jovita pasakojo savo sapną apie namą. Jovita gyvena Londone ir skambina retai – kokį kartą per keletą mėnesių. Mudvi visada plepame ne mažiau nei tris valandas. Sandra man skambina kasdien – rytais, o mama kas antrą dieną vakarais. Taigi nesunku suprasti, kokia užsiėmusi esu.

Jovitos sapne namas buvo apleistas ir nešvarus. O kartą eidama gatve ji net įmetė banano žievę į tą namą pro langą. Anot Jungo, namas simbolizuoja sielos buveinę, taigi – mus pačius. Visai nekeista, kad Jovita apleistą namą sapnavo būtent tada, kai buvo praradusi ryšį su Jėzumi. Matot, jiedu – seni geri bičiuliai, nors žinau, kad toks apibūdinimas jai atrodytų šventvagiškas. Jovitai daug kas dingojasi šventvagiška – beveik viskas, ką aš veikiu nuo septyniolikos (tas metais praradau nekaltybę su klasioku) iki dvidešimt devynerių, kai pagimdžiau pirmą vaiką. Motinoms daugiau (at)leidžiama. Jos pačios sau daugiau leidžia, staiga suvokusios savo galybę. GALYBĘ.

Jovitos sapnas tapo mano realybe. Mano siela – išvirškčia lyg trikotažinė palaidinė su pūpsančiom grubiom siulėm. Sovietiniais laikais kūdikiams rūbelius tyčia siūdavo išvirškčius, kad šiurkščios siulės negrauzėtų jų prie gyvenimo nepratusios odos. Mano ekstravertiška dūšia pūpso neiššveisto tualetu, limpančių trupiniuotų grindų ir prieš Kalėdas neišskalbtų užuolaidų pavidalais. Skauda, jei kas nors tai pamatys. Mano namas yra sujauktas ir aš niekur negaliu išeiti, kol nesusitvarkau. Taip išauklėta. Todėl kartais tvarkausi tris ištisas dienas, protarpiais prisėdama ant fotelio ranktūrio su telefonu ir miežine kava rankose. Sėsti į patį fotelį reikštų, kad oficialiai ilsiuosi, bet prisėsti ant ranktūrio, nors ir geram pusvalandžiui, – nesiskaito. Sėdžiu ten, kol kava atvėsta, ir susivokiu jau nei žiūrinti, nei skaitanti, tiesiog zombiškai skrolinanti telefoną. Tada strykteliu ir toliau lyg niekur nieko tvarkausi. O vakarais prisiekiu sau, kad rytoj daugiau žaisiu su vaikais. Kad tas tvarkymasis yra visiškas šūdas, niekas nepamiršins tvarkingų namų, bet prisimins tuos senius besmegenius, kuriuos karpėme ir klijavome iš popieriaus kažkada gruodį. Reikia dažniau užsiimti rankdarbiais su vaikais ir iškepti pyragą. Reikia, reikia. O tada aš užmiegu. Kitą dieną pyragą kepti nėra laiko. Šiandien siurbsiu kilimu apmuštus, Koko šlapimu lengvai pasmirdusius laiptus ir išvešiu šiukšles. Beje, šiukšles mes vežame patys į Holualoa miestelio sąvartyną, kur yra ir parduotuvė – joje žmonės perka, ką kiti išmeta. Mes daug išmetame, o kartais irgi ten apsiperkame. Kartą per savaitę pereinu namus, traukau stalčius ir ieškau, ką galėčiau išmesti. Gal ir logiška būtų pagal Mari Kondo metodus apeiti visą namą, bet tai prilygtų amnezijai ar klinikinei mirčiai. Todėl aš tyliai – po spintelę, po stalčiuką, po vieną iš po lovos

ištrauktą lėlės koją – kraunu viską į maišą ir, šiam per keletą savaitių prisipildžius, vežu atiduoti. Dar neseniai viskas atsidurdavo lobių saloje – „Treasure Island“, šitaip vadinasi arčiausiai mūsų esanti sendaikčių krautuvė, kurioje pirkome lovytę Gajai, kai aš buvau septintą mėnesį nėščia ir dar nežinojome, ar kūdikį pavadinsime Gaja, ar Lija. Lobių salos savininkė vardu Karen – nenusakomo amžiaus moteris su per daug ružo ant skruostų, laku supurkštu nejudriu kuodu ir gražuoliu keturiasdešimtmečiu sūnumi, kuris nuolat pakliūva į bėdą su policija ir gyvena iš mamos pinigų. Bet tai aš sužinojau vėliau. Pirmąkart užsukusi pas Karen pasijutau, lyg būčiau jos šimtą metų nematyta anūkė – ji čiupo mane į glėbį ir sakė, kad Marsui pasisekė, nes aš graži. Tuo metu mudu su Marsu miegojome ant pripučiamo čiužinio ir neturėjome net savo stalo, tad Karen parduotuvė, kurioje už dėžę šlamšto sumoki vos kelis baksus, mums pasirodė tikra lobių sala.

One man's trash – another man's treasure – paisydama šio posakio beveik nieko neišmetu: nei barbių be kojų, nei sagos be marškinių; viską vežu atiduoti, nes tikiuosi, kad kam nors prireiks. Gaila būtų, jei geri daiktai niekad nerastų naujų šeimininkų, gaila lobių, kurių niekas neatkasa, gaila paveikslų, kurių niekas nepasikabina ant sienos, mat nežino, kad kartais už Pikaso darbą galima nusiderėti nuo septynių dolerių iki trijų dėl drobėje esančio įplyšimo*, o paskui parduoti už nežinau kiek milijonų, nes šitą pavyzdį išsigalvojau, bet jei netikit, kad šitaip būna, visada galite pagūglinti.

* Sendaikčių parduotuvų savininkai visada įplėšia galinę paveikslą dalį, nes ten žmonės mėgsta slepti pinigus.

Pradžioje iš Karen pirkome rūbus ir daiktus, net nežinau, kaip daiktų prisikaupė visas namas ir dviem mašinoms skirtas garažas nuo grindų iki pat lubų – dabar automobilius statome lauke prie tvoros, nes garaže nebėra vietos. Tada pamažu pradėjome gražinti Karen daiktus, sendaikčius apgreidindami geresnės kokybės sendaikčiais, o kartais ir visai naujais daiktais iš Targeto. Bet vieną dieną atsitiko nemalonus dalykas ir pas Karen aš daugiau nebesustoju. Nežinau, ar jai kada nors atleisiu, nors pykti irgi nėra ko (galbūt papasakosiu vėliau).

Šiuo metu namuose ilgai negalvodama galiu parodyti dvi spintelės ir tris stalčius, kuriuose esančių daiktų man praktiškai niekada nereikia ir abejoju, ar kada nors reikės. Ar juos išmesti būtų tolygu Alzheimeriui arba smegenų sutrenkimui, kai atsidusai ligoninėje Izabelė nebeatpažįsta Chosé? Mano vestuvinė suknelė už septynis baksus iš „Treasure Island“ – irgi archetipinis filmo atkartojimas, nes savo vestuvines sukneles amerikietės mamos saugo dukroms, kurios tą dieną ašaroja ir glėbesčiuojasi prieš pat laimingą pabaigą.

Viską susitvarkyti reikštų tapti geresniu žmogumi – nebevalgyti čipsų, nerašyti piktų komentarų feisbuke, nestaugti ant dukrų, fantazijose nesimylėti su dukrų dantistu, mokėti daugiau mokesčių ir dažniau skambinti močiutei („A tu atsimeni, kai buvai šešių metukų ir ant liepto šėrėm anteles?“). Kai mano močiutė numirs, norėčiau jos namus paversti muziejumi, kur nieko negalima liesti, tik kartais reikia nuvalyti dulkes, kad bet kada užėjus vidun atrodytų, lyg čia viskas taip pat, čia gyvenama ir ji va tuoj tuoj ateis iš virtuvės nešina virtuviniu rankšluos-

tuku apvyniotu puodu. O kai aš numirsiu? Pochui. Galit išsidalinti mano spintą, apsikarstyti karoliais, lyg šarkos ištašyti mano lovatieses ir staltieses, sutrypti iš knygų puslapių lyg plauščių sielos plasnojančias džiovintas gėles ir mušti būgnus su mano šlaunikauliais, bum bum bum.

Spintelėje prie mano lovos pusės yra: kaspinių atraižų, neišpakotas alkotesteris, siuvimo reikmenys, du kiniški spygliuoti padargai, skirti galvai masažuoti, panaudotas kalėdinis popierius, laukiantis kitų Kalėdų, ir tuščias kvėpalų buteliukas, kurį gaila išmesti, – juos sumetus į vieną įspūdžių stirtą aplanko neologiški sapnai.

Pro mūsų vonios langą matosi vandenyno kraštelis. Jungiškai aiškinant, tai – galimybė iš savo sielos namų dirstelėti į žvilgantį kolektyvinės sąmonės paviršių. Kartais įsivaizduoju gyvenanti kompiuterinėje simuliacijoje ir, kai įlipu į lėktuvą, iš tiesų aš niekur neskrendu, tiesiog kažkas už lango ilgai keičia dekoracijas. Nenoriu atsibusti, nes gal tada aš aštuonkojis, užsimaskavęs smėlyje, tykantis krabo pačiame vandenyno dugne.

Tame name Havajuose gyvena žmonės be sielų. Mėlynas iš išorės, sujauktas iš vidaus, o miegamasis ir vonia – be sienų. Jame aidi lietuviškos tinklalaidės, riksmi be jokio akcento, trankomos durys. Gimdymo sąrėmiai, nerviniai priepuoliai, orgazmai ir serialų įžanginė muzika. Namas – lyg kosmose paklydęs asteroidas, pakibęs Havajų naktyje, jame telpa penkios visatos ir vienas dvigalvis šuva.

Naujausia Vaivos Rykštaitės knyga – autofikcinis romanas apie namų tvarkymo apsėstą mažų vaikų mamą, kamuojamą pogimdyminės depresijos. Havajų sala romane skleidžiasi kaip egzotiškas motinos liūdesio ir kultūrinio atradimo fonas, o pats namas – kaip savasties archetipas, simbolizuojantis sielos buveinę, taigi mus pačius. Kūrinys persmelktas fantazijų, sapnų, čia nėra aiškių laiko ir herojų linijų, išskyrus pagrindinės veikėjos ir jos šeimos. Drąsus, atviras, nuoširdus ir įtraukiantis.

© Tati Frank nuotr.

Vaiva Rykštaitė – filosofijos magistrė, romanų, kelionių memuarų ir knygų vaikams autorė, tinklaraštininkė, LRT skiltininkė, Rašytojų sąjungos narė, kurso „Kaip parašyti ir išleisti knygą“ kūrėja ir mentorė, daugiavaikė mama, meilės emigrantė, jau devintus metus namus kurianti Havajuose. Už autofikcinį romaną „Trisdešimt“ pelnė literatūrinę Kazimiero Barėno premiją. Jos kultinė knyga „Pirmąkart mama“ įtraukta į Lietuvos akušerių ir ginekologų asociacijos rekomenduojamos literatūros sąrašą. Romanas „Lizos butas“ pretendavo į

Jurgos Ivanauskaitės premiją, gavo Lietuvos kultūros tarybos stipendiją, išrinktas į kinematografiškiausių knygų devintuką, taip pat pagal jį vedama ekskursija po Kauno senamiestį. „Mėlynas namas Havajuose“ – dešimtoji autorės knyga.

ISBN 978-609-466-717-6

9 786094 667176

TYTOALBA

Pirkite internetu
www.tytoalba.lt